וישלח

רְעִיוֹנוֹת עַל הַפָּרָשָׁה עַל פִּי תּוֹרָתוֹ שֶׁל הָרַב אַבִּיגְדֹר נַבְנְצַל שליט"א

התורה מספרת על מעשה דינה בת יעקב שנחטפה ועונתה על ידי שכם בן חמור, ובעקבות כך אביו מציע ליעקב ובניו קשרי נישואין. בתגובה לכך נאמר: "**וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב אֶת שְׁכֶם וְאֶת חֲמוֹר אָבִיו בְּמִרְמָה וַיְדַבֵּרוּ אֲשֶׁר טִמֵּא אֶת דִּינָה אֲחוֹתָם: וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ: אַךְ בְּזֹאת נֵאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כָמֹנוּ לְהִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר**" (בראשית לד, יג-טו)

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: מי הם 'בני יעקב' המוזכרים בפסוק, שמדברים עם שכם וחמור ומציעים למול את כל העם? האם מדובר בשמעון ולוי בלבד המוזכרים במקרא לאחר מכן כשתפסו את היוזמה להרוג כל זכר כמו שנאמר: "**וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה**" (שם כה) או שמא הכוונה לכל בני יעקב? אפשר להסביר שכוונת הפסוק לשמעון ולוי ודווקא בגלל שהתפרשו שמותם אחרי מספר פסוקים, הכתוב סתם בשעת משא ומתן ולא פירש מי הם.

מאידך ייתכן לומר שמדובר **בכל** בני יעקב כפשט הפסוק, שכולם ביחד הציעו הצעה זו לשכם וחמור. אלא שאם כך נסביר תתעורר קושיה מדוע יעקב אבינו מוכיח לפני מותו את שמעון ולוי על הריגת אנשי שכם ולא מוכיח את שאר האחים; אומנם בפועל הם לא השתתפו במעשה ההריגה, אולם היו שותפים בהצעה להחליש את אנשי שכם על ידי שימולו את עצמם.

צריך לומר, אומר הרב, ששאר האחים כלל לא התכוונו להרוג את אנשי שכם אלא רק להחליש אותם על מנת לגאול משם את דינה אחותם; פעולה כזו לא רק שמותרת אלא נדרשת מהאדם. מי שבידו להציל את הזולת ממצב סכנה מבלי לסכן את חיי עצמו חייב לעשות זאת. ואם נשאל על הכתוב בהמשך: "**בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים וַיָּבֹזּוּ הָעִיר**" (שם כז) שלכאורה משמע שאכן היו שותפים בהריגתם, אין זו הכוונה אלא שלאחר מעשה באו שאר האחים ובזזו את השלל, אולם בתוכנית המקורית לא התכוונו להרוג אותם.

אלא שלפי הסבר זה עדיין קשה שכן סוף סוף גם שאר האחים השתמשו במעשה מרמה כדי להשיג את מטרתם, "**וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב...בְּמִרְמָה**" שהרי הם לא התכוונו להתחתן איתם גם אם ימולו את עצמם, מדוע אם כן יעקב אבינו אינו מוכיח אותם על מעשה זה כמו שהוכיח את שמעון ולוי?

התשובה היא שמעשה זה איננו פסול כלל וכלל; מותר לרמות גזלן על מנת להוציא מידו את הגזלה שנטל שלא כדין, כל שכן שכם בן חמור שחטף את בת יעקב וטימא אותה שמותר ליזום מעשה מרמה במטרה להחזיר אותה לבית יעקב אבינו.

מצינו שמשה רבינו אמר לפרעה: "**נֵלְכָה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַה' אֱלֹקֵינוּ**" (שמות ה, ג) למרות שלא התכוון להחזיר את עם ישראל למצרים לאחר שלושה ימים. כיצד הוא מרשה לעצמו לרמות את פרעה? אומנם משה לא הוציא דבר שקר מפיו; הוא לא אומר 'נלכה נא דרך שלושת ימים...**ונשובה**', אולם הוא נותן לפרעה להבין מתוך דבריו שאכן יחזרו כולם, ממילא יש כאן מעשה מרמה. האם זה מותר?

התשובה היא שפרעה הינו גזלן המשעבד את בני ישראל שלא כדין, ממילא מותר להשתמש בדרכי מרמה כדי להוציא מידו את הגזלה. הוא הדין בנידון דידן, שכם בן חמור גזל את דינה ולכן מותר היה להשתמש במעשה מרמה כדי להצילה מידו. הטענה של יעקב על שמעון ולוי היא לא על המרמה אלא שהרחיקו לכת והרגו כל זכר, דבר שלא נצרך כדי להחזיר את דינה.

והנה הזוהר הקדוש מסביר סוגיה זו בדרך אחרת: כוונתם של שמעון ולוי לא היתה לרמות את שכם ואת חמור אביו; כשהם אמרו: "**אִם תִּהְיוּ כָמֹנוּ לְהִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר...וְהָיִינוּ לְעַם אֶחָד**" אמרו זאת ברצינות, בכוונה לקבלם כגרים לכל דבר. גר שהתגייר וטבל ומל את עצמו לא רק שמותר לו לבוא בקהל ה' ומקבלים אותו אלא שמצוה לאהוב אותו, שנאמר: "**וַאֲהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר**" (דברים י, יט) מדוע אם כן הרגו כל זכר אחרי שנימולו? הרי אנשי שכם עמדו בתנאי שהציבו להם? התשובה היא שברית המילה אינו רק עניין של חיתוך בשר העורלה, זהו רק החלק החיצוני של המצוה; ברית המילה הינו מעשה של התקרבות והתקדשות בקדושת הקב"ה ומה שעשו אנשי שכם רחוק מאוד מלהיות מעשה כזה. אין כוונתם להתקרב אל ה' אלא להשתלט על בני ישראל כפי שאמרו לבני עירם: "**מִקְנֵהֶם וְקִנְיָנָם וְכָל בְּהֶמְתָּם הֲלוֹא לָנוּ הֵם**" (בראשית לד, כג) ובכדי להשיג את מטרתם היו מוכנים לעבור ניתוח קטן על מנת לרצות את בני יעקב, ואם כן לא התקיים התנאי שכן לא נעשה לשם שמים. ממילא לא בני יעקב רימו את שכם וחמור אלא אנשי שכם רימו את בני יעקב כיון שהעמידו פנים כאילו מלים לשם שמים כשבפועל לא כך היה. נמצא שכששמעון ולוי יוצאים להילחם עם אנשי שכם הם לא נלחמים רק על כבודה של דינה אחותם ועל קדושת הנישואין בישראל; הם נלחמים גם על כבודה של ברית המילה שהתבזתה ביד אנשי שכם. האנשים הרשעים האלה פגעו בקדושת ברית המילה ועל כן ראויים לעונש.

מאוחר יותר שבט לוי הצטיין בשמירת ברית המילה, כפי שמשבח אותם משה רבינו: "**כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנָּצֹרוּ**" (דברים לג, ט) *"**ובריתך ינצרו**. ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין ומלין את בניהם"* (רש"י) דהיינו גם בשעה ששאר השבטים לא מלו את בניהם שבט לוי הקפיד במצוה זו במסירות נפש. גם במצרים הם היו היחידים שמלו את עצמם, אולם הפעם הראשונה שרואים את השמירה המיוחדת על ברית המילה היתה כאן במעשה דינה, וכשיעקב מוכיח אותם אחרי המלחמה הוא אינו מתנגד לעצם המעשה; תוכחתו היא: "**עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישֵׁנִי בְּיֹשֵׁב הָאָרֶץ בַּכְּנַעֲנִי וּבַפְּרִזִּי וַאֲנִי מְתֵי מִסְפָּר וְנֶאֶסְפוּ עָלַי וְהִכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי**" (בראשית לד, ל) כלומר: המעשה היה מוצדק, אלא שהכנסתם את כל המשפחה לסכנה גדולה, ועל כך אני מוחה. אומנם יד ה' לא תקצר לסייע ליעקב ובניו להתמודד עם הכנענים, אולם האדם מצדו צריך להימנע מלהכניס את עצמו לידי סכנת חיים, כל שכן כשמדובר על סכנה כדי ללמד את הכנענים פרק בהלכות מילה.

אחת הגזרות שגזרו היוונים על ישראל היא לבטל המילה, ולא בכדי שכן המצוות מיועדות להבדיל אותנו משאר העמים, שנאמר: "**וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים**" (ויקרא כ, כו) אולם ברית המילה מבדילה לא רק את הנפש שלנו מן הגויים אלא גם את הגוף. ומי נלחם נגד תרבות יוון? החשמונאים משבט לוי שלאורך כל ההיסטוריה מסרו את נפשם על ברית המילה.

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת הרה"ג ר' אליהו דרמר בן ריב זצ"ל

שבת שלום יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל
ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מבשר בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלוודור קוקו בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיה, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמידרור בן שרה, נתן בן דוד ולאה, עוזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשום בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוק בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאתר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, שלמה ידידיה בן עליזה, אברהם בן שמחה, גיל יצחק בן כוכבה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצקן בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, עופר פילבר בן יפה, יוסף אילוז בן מרים, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנם, חסינה בת רחמה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני; שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רוחמה, שרה בת שולמית, ברוריה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גוטי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאינה, לאה בת בתיה, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסיבה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזת בת מרים, אדל בת ר' אהרון ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר